

ارزشیابی مستمر و پویای درس ادبیات فارسی

به کمک نرم افزار

مصطفی سهرابلو

دبیر علوم تجربی متوسطه اول پیر تاج بیجار، کردستان

چکیده

فرایند ارزشیابی، به معنی اطمینان یافتن از قرار گرفتن دانش آموزان در سطح قابل قبولی از مرحله یادگیری است و ایجاد بازخورد از وضعیت یادگیری و فعالیت دانش آموزان محسوب می‌شود. در روش‌های ارزشیابی سنتی، بر میزان محفوظات و معلومات و توانایی پاسخ‌گویی به پرسش‌های کلیشه‌ای و کتاب و جزوه تأکید می‌شد و شیوه آن‌ها پرسش‌های شفاهی و کتبی بود. در روش‌های امروزی آموزش، کلاس درس، کتاب درسی و کلام معلم، تنها مراجع یادگیری و معلومات و محفوظات دانشی نیز تنها موضوع یادگیری نیستند. بنابراین، ارزشیابی نیز دچار تحول اساسی مبتنی بر راهکارهای جدید شده است و دو بخش اصلی دارد: مستمر و پایانی. در این مقاله به ارزشیابی مستمر (تکوینی) توجه شده که بازه زمانی آن یک سال تحصیلی (ترم اول و دوم) و بازه مکانی آن، مدرسه و دیگر موقعیت‌های یادگیری است. برای انجام دادن ارزشیابی مستمر مناسب و با کیفیت در درس ادبیات فارسی دوره متوسطه نرم افزار «ارزشیابی مستمر پویای درس ادبیات فارسی» طراحی و معرفی شده است.

کلیدواژه‌ها: ادبیات فارسی، ارزشیابی مستمر، نرم افزار

ارزشیابی مستمر (تکوینی)

ارزشیابی مستمر شامل آن دسته از فعالیت‌های معلم می‌شود که در کلاس درس برای آگاهی از وضعیت یادگیری و رشد دانش آموزان در طول یک سال تحصیلی و ارائه بازخورد به دانش آموزان برای رفع نقاط

فرایند ارزشیابی مستمر،
که ملازم همیشگی
آموزش معلم است،
با تعیین ملاک‌هایی
روشن و محدود و با
در نظر گرفتن شرایط و
وضعیت یادگیری کلاس
و دانش آموزان، مشخص
می‌شود و به اطلاع
دانش آموزان می‌رسد

موقعیت بعدی و چگونگی اصلاح آن متناسب با ظرفیت‌ها و نیازهای وی ارائه می‌کند؛ ۲. ضمن حفظ کرامت انسانی، کاستی‌های یادگیری را فرصتی برای بهبود موقعیت دانش آموز می‌داند؛ ۳. کاستی‌های یادگیری را فرصتی برای بهبود و اصلاح نظام آموزشی می‌داند (برنامه درسی ملی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۹۲: ۴۷). ارزشیابی مستمر یعنی ارزشیابی رشددهنده و سازنده. همچنین در خصوص اصول حاکم بر ارزشیابی پیشرفت تحصیلی و تربیتی برنامه درسی ملی بر مواردی تأکید شده است؛ از جمله در بند ۱-۱۰: «با استفاده از انواع روش‌ها و ابزارها، بتواند توانایی دانش آموزان را در بهره‌گیری از شایستگی‌های پایه در موقعیت‌های مختلف، به صورت معنادار منعکس نماید و در بند ۲-۱۰ با ارائه شواهد متنوع و کافی، امکان قضاوت درباره سطح دستیابی دانش آموزان به اهداف و چگونگی اقدام مؤثر را منعکس نماید. بنابراین، معلم با این شیوه، اطلاعاتی را با این اهداف جمع‌آوری می‌کند. در نتیجه، گام بعدی در فرایند آموزش مشخص می‌شود:

۱. این شیوه برای دانش آموزان چقدر جذاب و گیرا بوده است؟
۲. در طرح درس جلسه بعد، امروز، فردا یا هفته دیگر، چه چیزهایی باید تغییر کند؟

ضعف و بهبود نقاط قوت انجام می‌پذیرد. در سند برنامه درسی ملی، ارزشیابی ۱. به صورت مستمر تصویری روشن و همه‌جانبه از موقعیت کنونی دانش آموز، فاصله او با

۳. تفاوت‌های فردی دانش‌آموزان چیست؟
 ۴. نقاط ضعف و قوت تک‌تک دانش‌آموزان و همچنین نقاط ضعف و قوت مجموع کلاس چیست؟

چون آموزش نوین کاملاً دوسویه و تعاملی است، در فرایند ارزشیابی مستمر، خود دانش‌آموز هم اطلاعاتی به‌دست می‌آورد که طی آن:

۱. از میزان توانایی‌ها، مهارت‌ها و نگرش‌های خود باخبر می‌شود.

۲. با بازخورد مناسبی که معلم در این فرایند به او می‌دهد، می‌تواند نقاط قوت خود را رشد دهد و نقاط ضعف خود را برطرف کند.

فرایند ارزشیابی مستمر، که ملازم همیشگی

آموزش معلم است، با تعیین

ملاک‌هایی روشن و محدود و

با درنظر گرفتن شرایط و وضعیت

یادگیری کلاس و دانش‌آموزان،

مشخص می‌شود و به اطلاع دانش‌آموزان

می‌رسد. در این مقاله، نرم‌افزار «ارزشیابی

مستمر پویای درس ادبیات فارسی

متوسطه» که نگارنده طراحی کرده است،

معرفی می‌شود و کاربردهای آن در ارتباط

با فرایند ارزشیابی مستمر درس ادبیات

فارسی بیان می‌گردد.

ویژگی‌های نرم‌افزار ارزشیابی مستمر

پویای درس ادبیات فارسی:

۱. این نرم‌افزار در قالب فایل اکسل^۱

طراحی شده که به راحتی روی رایانه‌های

مختلف و حتی تلفن‌های همراه هوشمند

قابل اجراست و حجم بسیار کمی دارد.

(تصویر ۱)

۲. مشخصات دانش‌آموزان در مکان‌های

مربوطه در سمت راست توسط معلم وارد

برنامه می‌شود. معلم همیشه می‌تواند،

اطلاعات آموزشی و یادگیری همه

دانش‌آموزان را بدون محدودیت برای بررسی

و برنامه‌ریزی‌های دقیق‌تر به همراه داشته

باشد.

تصویر شماره ۱

استان: شهر:		ارزشیابی مستمر درس ادبیات فارسی - سال دوم متوسطه - کلاس ۱-۳ - ترم ۱ نام کلاس: نام پویا											
		ملاک‌های ارزشیابی مستمر											
		ملاک اول	ملاک دوم	ملاک سوم	ملاک چهارم	ملاک پنجم	ملاک ششم	ملاک هفتم	ملاک هشتم	ملاک نهم	ملاک دهم	ملاک یازدهم	ملاک دوازدهم
۱	پویا	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰
۲	سار	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰
۳	ساجد	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰
۴	سار	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰
۵	ساجد	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰
۶	ساجد	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰
۷	ساجد	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰
۸	ساجد	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰
۹	ساجد	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰
۱۰	ساجد	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰
۱۱	ساجد	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰

۳. این نرم‌افزار، برخلاف دفتر نمره‌های کاغذی، محدودیت در تعداد صفحات ندارد، بخش‌های مختلف آن نیز پویا و بصری است و به آسانی برای دفعات مختلف (هفته، ماه، ترم و...) و حتی دروس ادبیات فارسی پایه‌های دیگر قابل استفاده می‌باشد.

۴. با توجه به یکی از قابلیت‌های این برنامه، می‌توان برای ارزشیابی دقیق‌تر و جذاب‌تر با توجه به شرایط کلاس‌ها، عناوین بخش‌ها و فعالیت‌هایی (آزمون عملکردی، آفرینش ادبی، حفظ شعر، ایفای نقش در ادبیات فارسی، ابتکار و خلاقیت و...) را که در کلاس ادبیات فارسی انجام می‌شود، **با توجه به امکانات کلاس و مدرسه و طبق نظر و تشخیص معلم** مربوطه تغییر داد (تصویر ۲).

تصویر شماره ۲

تصویر شماره ۳

۵. با توجه به ثبت نمرات همه فعالیت‌های دانش‌آموزان در بخش‌های مختلف توسط معلم، برنامه، نمره میانگینی با توجه به همه موارد سنجش و ارزشیابی مستمر درس ادبیات فارسی برای تک‌تک دانش‌آموزان از بیست نمره اعلام می‌کند (تصویر ۳)

تصویر شماره ۶

نمودار نمره‌نهایی ارزشیابی مستمر دانش‌آموزان ادبیات

بار برای همه فعالیت‌های مستمر کلاس مقایسه و بررسی نمود؛ مثلاً معلم پی می‌برد که کل دانش‌آموزان در بخش فعالیت‌های گروهی، ضعیف‌اند و بنابراین، به دقت نظر و برنامه‌ریزی بیشتر معلم نیاز دارند (تصویر ۵).

۹. ویژگی دیگر برنامه ارزشیابی مستمر درس ادبیات فارسی، نمایش وضعیت نمرات دانش‌آموزان به صورت نمودار پیوسته که با وارد شدن نمره جدید هر دانش‌آموز در هر یک از بخش‌ها، به صورت لحظه‌ای، تغییر را نشان می‌دهد. البته هدف از این نمودار نه مقایسه دانش‌آموزان با یکدیگر بلکه مشخص کردن میزان رشد هر دانش‌آموز نسبت به قبل است (تصویر ۶).

۱۰. نمودار دیگری نیز برای نمایش میانگین نمرات تک‌تک بخش‌ها و ملاک‌های ارزشیابی مستمر درس ادبیات

تصویر شماره ۴

صفر تا بیست، با رنگ سبز کامل می‌شود و هر بیننده‌ای، به خصوص معلم و دانش‌آموزان، با مشاهده کلی این صفحه نمرات، خیلی آسان به نقاط ضعف تک‌تک دانش‌آموزان در بخش‌های مختلف درس ادبیات فارسی (خانه‌های سفید) و نقاط قوت هر دانش‌آموز (خانه‌های سبزرنگ) پی می‌برد (تصویر ۴).

۸. دیگر ویژگی مهم و جالب توجه این برنامه این است که برای هر بخش از فعالیت‌های کلاس، در پایین صفحه، نمره میانگینی محاسبه می‌کند و بدین صورت می‌توان نقاط قوت و ضعف را این

تصویر شماره ۵

